

L'arribada del telèfon

Girona i Barcelona es van convertir, el 26 de desembre de 1877, en els escenaris de la primera trucada telefònica interurbana que es va dur a terme a l'Estat.

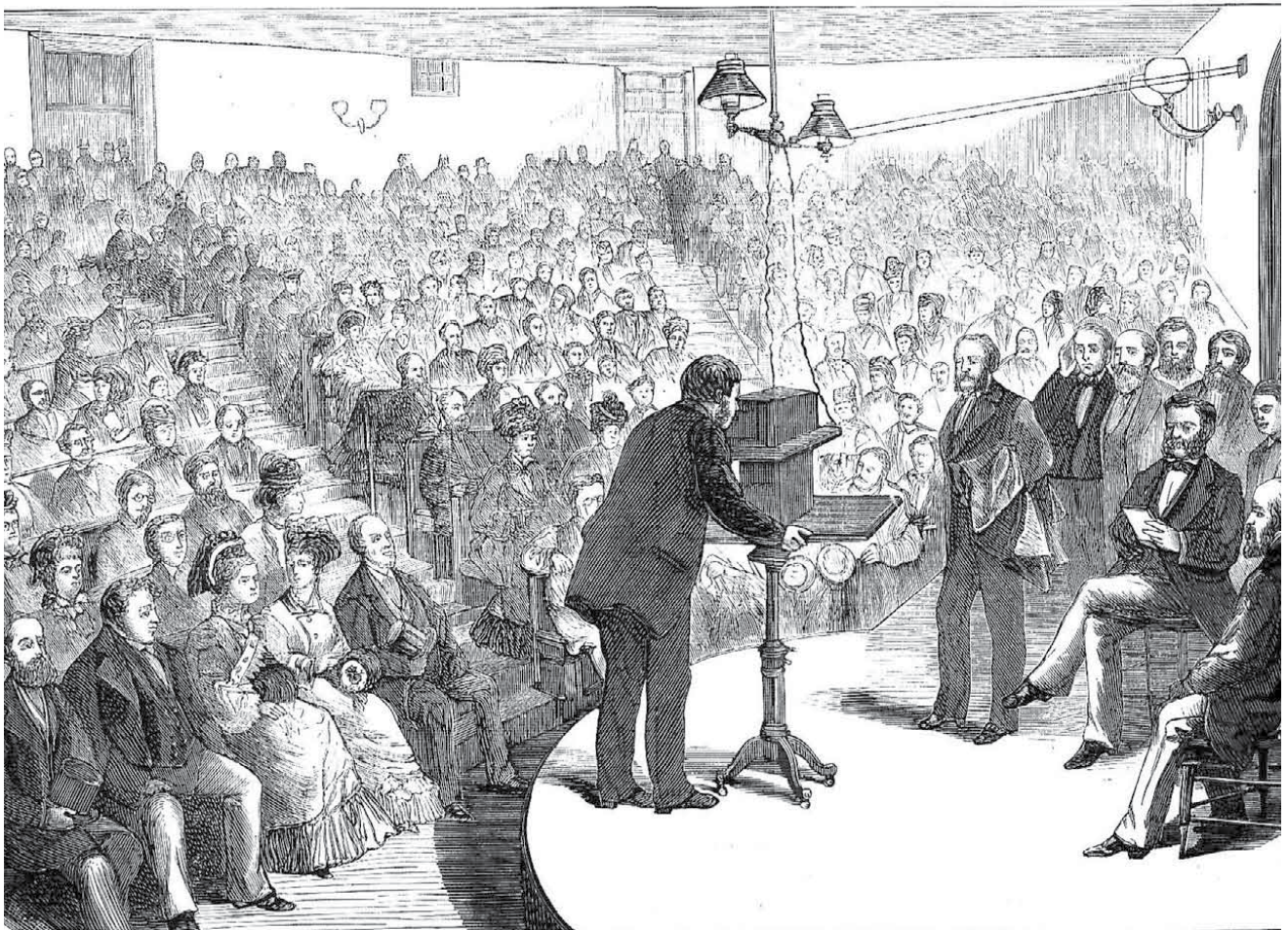
Text > **PERE BOSCH I CUENCA**, historiador i periodista

A principis del 1876, la premsa diària i les publicacions científiques d'arreu del món es van fer ressò d'una invenció sorprenent. Es tractava d'un prodigi tecnològic, un instrument miraculós que tenia «la propietat de transmetre, a través de l'electricitat, la veu humana a grans distàncies» i, segons vaticinaven alguns cronistes, estava «destinat a produir una veritable revolució en el sistema de telecomunicacions telegràfiques». L'aparell, que

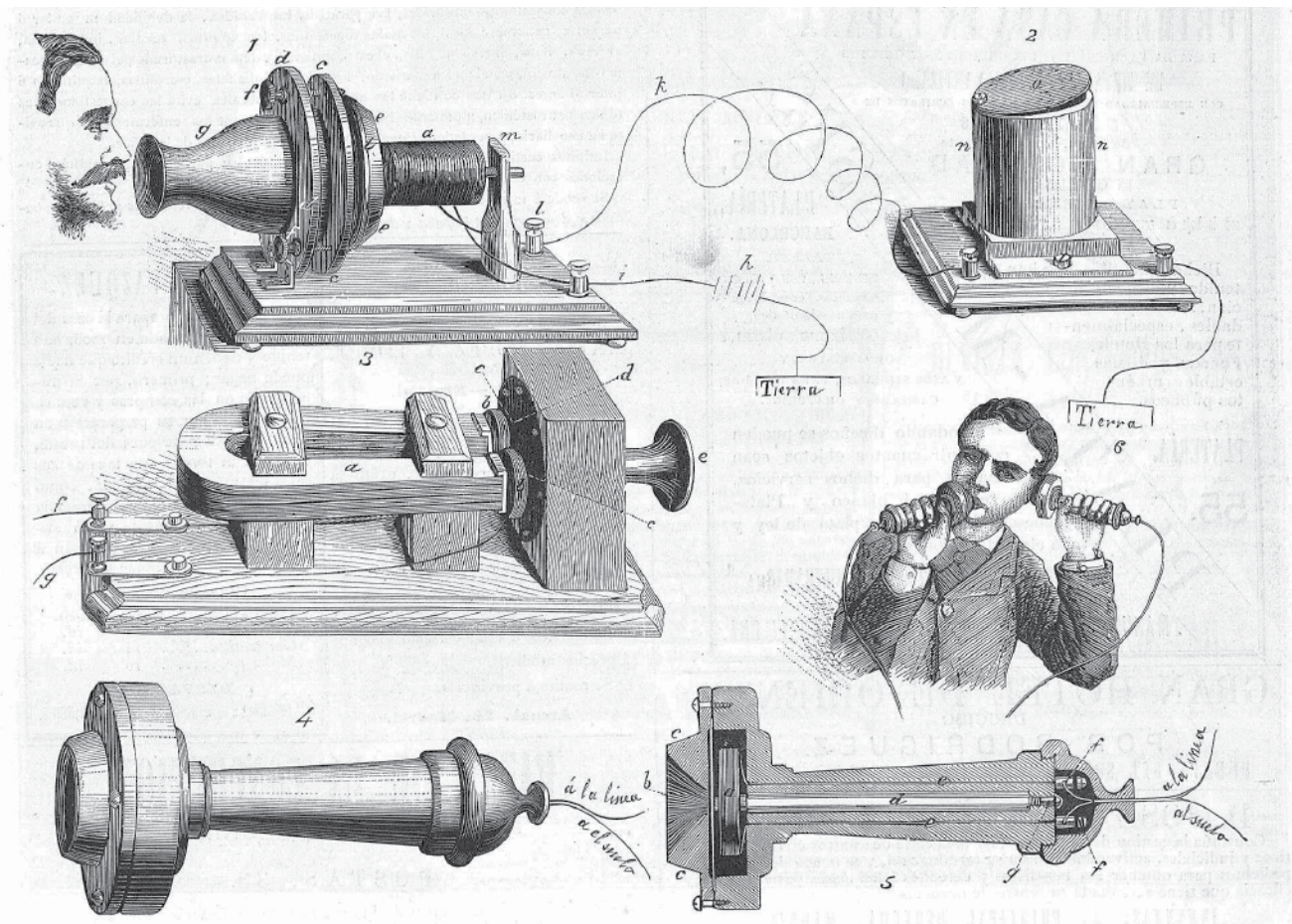
va batejar-se amb el nom de *telèfon*, va començar a experimentar-se en sessions adreçades als científics, talment com si es tractés d'un espectacle de circ. Però, a poc a poc, es va estendre arreu del planeta i va canviar de dalt a baix la nostra manera de comunicar-nos.

Les citacions que hem reproduït més amunt les hem extret d'un article signat per Juan Moracho, professor de física de l'Institut de Segon Ensenyament de Girona, i van aparèixer a la

REVISTA DE GIRONA en el primer número de l'any 1878. Però podem trobar-ne de semblants a moltes altres publicacions. A totes, el comú denominador és la barreja entre la fascinació pel nou invent i el desig d'explicar-ne el funcionament, de fer-ne pedagogia. En aquest sentit, una ressenya apareguda al *Diario de Barcelona*, un dels de més difusió a la capital del país, explicava que es tractava d'un instrument «summament senzill, gairebé tan senzill com l'aparell acústic que avui està

>> Un gravat que reproduceix les primeres demostracions de Graham Bell a Boston, el 30 d'abril de 1877. (Font: LA ILUSTRACIÓN ESPAÑOLA Y AMERICANA)

EL TELÉFONO. (Véase el artículo del Sr. Vicuña.)

>> Algunes publicacions van editar gravats en els quals s'explicava el funcionament del telèfon, com aquest del 30 de desembre de 1877. (Font: LA ACADEMIA)

tan generalitzat als tallers, escriptoris, etc., amb la sola diferència que [...] en lloc de ser el conductor de la veu un tub, ho és un fil de coure que s'electritza per la vibració d'una primíssima placa circular d'acer adaptada al forat o campana per on es parla o es rep la veu». L'aparell era tan petit que es podia portar «fàcilment a la butxaca».

L'invent va arribar a casa nostra amb celeritat, quan «ni tan sols hem tingut temps de convèncer-nos que es tractava d'una realitat», tal com reconeixia el mateix Moracho. La primera prova s'havia dut a terme el 10 de març de 1876 a Boston, quan un escocès establert a Amèrica, Alexander Graham Bell, va pronunciar les primeres paraules comprensibles a través d'una línia elèctrica. El 7 de setembre, va travessar l'Atlàntic i es va presentar a Glasgow en el congrés de la British Association for the Advancement of Science. Un any després, havia estat perfeccionat i en una nova edició d'aquell congrés es van poder escoltar tres conferències

acompanyades de demostracions. De forma paral·lela, alguns aparells van començar a circular pel continent europeu, primerament a Escandinàvia i poc després a França, on Louis Breguet el va donar a conèixer el 29 d'octubre de l'any següent, en una sessió pública a l'Acadèmia de Ciències de París.

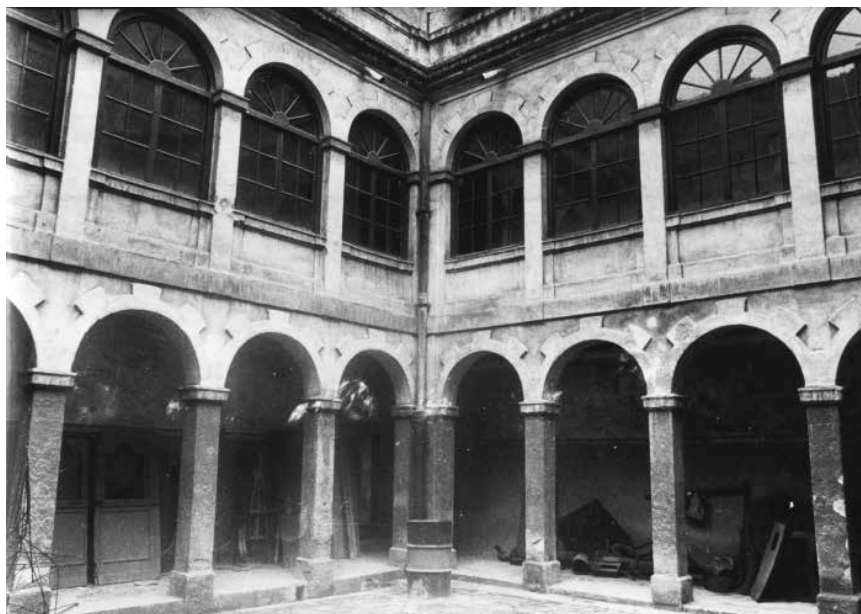
Només vuit dies després d'aquella demostració, el telèfon va arribar a casa nostra. Algun cronista va trobar un motiu ben original per explicar aquesta celeritat inusual, com ara el fet que «la nostra sonora llengua [es referia a la castellana], amb què es pronuncia cada lletra amb un sol to [...] s'adiu molt millor que les del nord d'Europa a la telefonia». Com ens podem imaginar, el motiu de la ràpida penetració no era aquest, sinó l'existència de científics, industrials i escoles d'enginyeria fascinades per l'aparell i disposades a adquirir-lo i a experimentar-hi. Una altra cosa ben diferent, com veurem més endavant, seria la capacitat per estendre la xarxa arreu del territori,

La ciutat de Girona pot vanagloriar-se de ser, juntament amb Barcelona, la primera que va disposar d'una connexió telefònica interurbana

clarament condicionada per la incompetència dels governs de torn.

El primer assaig

Poques setmanes després d'aquelles primeres demostracions a Europa, la premsa es va fer ressò d'una carta de l'empresa de Francesc Dalmau i Fills, òptics de Barcelona, en la qual donaven a conèixer que a mitjan mes de

>> *Claustre de l'Institut Vell (1979-1983), actual Museu d'Història de Girona.*
(Font: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI.)

novembre havien adquirit un model de l'aparell de Graham Bell per a l'Escola d'Enginyers Industrials i, a partir d'aquest, havien «fabricat un nombre considerable de telèfons en el seu taller». Tot plegat, sota la direcció de l'enginyer mecànic i químic de l'empresa, el gironí Narcís Xifra. Les primeres proves van fer-se als laboratoris de l'Escola d'Enginyers uns quants dies abans de Nadal i, més endavant, entre algunes estacions telegràfiques de la mateixa ciutat. Pocs dies després, concretament el 16 de desembre, es va assumir un repte més complicat, enllaçar el recinte de la Ciutadella i el castell de Montjuïc a través d'un cablejat estès; en total, una distància de poc més de tres quilòmetres.

L'invent no només generava fascinació, sinó també un desig irrefrenable de posar-lo a prova, d'ampliar els obstacles i les distàncies per superar. Algunes setmanes després d'aquella primera experiència, concretament el dia de Sant Esteve, els impulsors de la iniciativa van voler assumir el repte d'una comunicació interurbana. I les ciutats escollides van ser Barcelona i Girona, separades per cent quatre quilòmetres de distància. El fet que Narcís Xifra fos

fill de la ciutat de l'Onyar va determinar, molt probablement, que aquesta es convertís en un dels primers bancs de proves, però també van pesar la distància per superar i, sobretot, l'existència d'una instal·lació de cablejat telegràfic lligat a la via del tren, que havia arribat a la ciutat pocs anys abans. El responsable de la instal·lació va ser el mateix Xifra, el qual va col·locar dos aparells de telèfon a l'estació de ferrocarril, a l'actual plaça del Poeta Marquina. L'un feia la funció de manipulador i l'altre, la de receptor. A l'estació de Girona es va situar l'enginyer, mentre que a la de Barcelona van fer-ho els senyors Dalmau, pare i fills, i altres persones convidades expressament. Els promotors van difondre la notícia de l'assaig amb profusió i una gernació de periodistes i curiosos es va aplegar a un costat i a l'altre de la línia i van poder ser participants d'aquell experiment.

Malgrat les expectatives generades, la primera prova no va resultar excessivament reeixida. Segons sembla, perquè «les circumstàncies d'estar en activitat dos dels cinc fils que hi ha a la via i no poder disposar d'una sala aïllada de tot el soroll, tal com preveu l'inventor del telèfon, van fer que no es pogués mantenir una conversa extensa». Tot i això, la veu es va poder escoltar recíprocament, com a mínim en els intervals en els quals «deixaven d'omplir o excitar el timpà els sorolls que produïen en telegrafiar els cinc fils que passaven per la mateixa línia», tal com reconeixen els mateixos promotors. Malgrat tot, no es podrien estar de mostrar la satisfacció de «percebre perfectament clares algunes paraules soltes, preguntes concises [...] i vam ser escoltats de la mateixa forma a Girona; tot plegat, amb els primers telèfons fabricats al país i els primers a ser sotmesos a unes proves tan difícils a les línies espanyoles de la Península». Aquell mateix dia, a les onze de la nit, es va tornar a repetir l'operació. En aquest cas, però, es va utilitzar la línia del govern i es van col·locar dos telèfons a les estacions telegràfiques de Barcelona i de Girona. El resultat, en aquesta oca-

El fet que Narcís Xifra fos fill de la ciutat de l'Onyar va determinar, molt probablement, que Girona es convertís en un dels primers bancs de proves

>> *Grup de gent aplegada davant l'estació a la plaça del Poeta Marquina entre els anys 1920 i 1930.* (Font: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. AUTOR DESCONEGUT.)

>> *Narcís Xifra i Masmitjà, en un retrat publicat el 1932 al Butlletí de la Cambra de la Propietat de Girona. (Font: FONTS DE LA BIBLIOTECA PÚBLICA DE GIRONA CARLES RAHOLA. AUTOR DESCONEGUT.)*

>> *Juan Moracho, professor de física de l'Institut de Segon Ensenyament i divulgador dels primers experiments de telefonia que es van fer a Girona. (Font: <<https://www.fotografiacatalunya.cat/ca>>)*

sió, va ser molt més reeixit, ja que «es van poder escoltar clarament i distinta moltes preguntes i respostes». La conversa es va centrar en temes banals, com ara quina hora era o si feia fred. I, a banda dels dos interlocutors directes, també van poder escoltar-la el catedràtic de física de l'Institut, el cap i els subalterns de l'estació telegràfica, que van posar de manifest un «laudable entusiasme».

La prova més encertada, però, es va dur a terme l'endemà. En aquest cas, els impulsors van establir una comunicació entre una càtedra de la darrera planta i una petita classe de dibuix de l'Institut de Segon Ensenyament de la ciutat, que es tractava de «la distància més llarga a la qual es va poder arribar en aquell establiment». Actualment, aquell edifici és la seu de l'Arxiu Municipal i el Museu d'Història de la Ciutat; una destinació ben apropiada si tenim en compte la fita que va acollir. En aquella ocasió, els promotors ja no només van sentir sorolls i monòlegs, sinó que es van poder intercanviar preguntes i respostes amb una certa agilitat, i fins i tot el director de l'Institut va poder «recitar diverses poesies, es va cantar i Narcís Xifra va poder explicar a un dels interlocutors la teoria de l'aparell que s'assajava, que es va escoltar com si es parlés o es cantés directament a l'oïda».

Una xarxa precària

En la mateixa carta que s'informava dels tres experiments a Girona també es donava compte que posteriorment s'havien fet assajos a la via de tren de Saragossa per tal de comprovar «fins a quina distància es pot distingir perfectament tot allò que es parli en veu natural». Es tractava d'un bon símptoma, d'una prova que el nou instrument estava destinat a arribar arreu. Malgrat tot, la passió que van demostrar l'Escola d'Enginyeria i alguns particulars no va estar acompanyada del suport de les institucions i, de fet, l'extensió de la xarxa telefònica es va caracteritzar per la lentitud i la prevalença dels interessos dels governs de torn i, molt especialment, dels militars. Inicialment, la xarxa es va deixar en mans privades i les primeres empreses concessionàries, com ara la Companyia Telefònica del Vallès o la Peninsular de Telèfons, només van construir les línies que consideraven rendibles.

A partir del 1914 es va començar a impulsar una política decidida des de la Mancomunitat centrada en l'objectiu que fos «possible, des de qualsevol [població], comunicar-se amb la resta i amb les de tota la Península»

La situació va canviar radicalment a partir del 1914, quan es va començar a impulsar una política decidida des de la Mancomunitat, en bona part centrada en l'objectiu que fos «possible, des de qualsevol [població], comunicar-se amb la resta i amb les de tota la Península que disposin d'una estació interurbana». El resultat d'aquesta política, malgrat les dificultats que va haver de superar, són ben palpables. En el moment de la liquidació de la Mancomunitat, el 1924, el servei arribava a 3.189 abonats i la xarxa s'estenia a gairebé sis mil quilòmetres; una bona part d'aquests, més de quatre mil, s'havien construït entre l'abril del 1916 i el juny de 1920.

Si ens cenyim a l'àmbit de les comarques gironines, l'experiència del 26 de desembre de 1877 no va significar un impuls que permetés situar-se en una posició d'avantatge. Segons una estadística del 1921, moltes altres províncies s'havien situat per davant quant a nombre d'abonats, tant per habitants com per quilòmetre quadrat. A Girona, aquesta proporció era de tres per mil en el primer cas i de divuit per cent quilòmetres quadrats en el segon, molt per sota de Barcelona (amb onze i cent setanta-sis, respectivament) o fins i tot Tarragona (amb sis i vint-i-quatre, en aquest cas). De fet, alguns pobles gironins no van arribar a disposar d'una xarxa de distribució local fins als anys seixanta del segle passat. Sigui com sigui, la ciutat de Girona pot vanagloriar-se de ser, juntament amb la de Barcelona, la primera que va disposar d'una connexió telefònica interurbana.